Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

POLITIČKI ODRAZ NA BALADU ĐORĐA BALAŠEVIĆA "NE LOMITE MI BAGRENJE"

Keith Doubt

"Ne lomite mi bagrenje" je popularna balada koja se danas često čuje u kafićima i na radiju u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji. Slušatelji iz različitih etničkih zajednica, mladi i stari, poistovjećuju se s gorko-slatkom pjesmom Đorđa Balaševića. Patos moralnog jadikovanja u baladi je istinit za stanovnike polietničkog društva bivše Jugoslavije.

Vinko Tadić i Goran Đurđević (2017) istražuju dugovječnost Balaševićeve impresivne karijere. U njegovim baladama ispreplitane su žustra politika i gorka ljubav; njegove balade su oštre kritike nacionalizma te nostalgija za jugoslavenstvom. Njegovi pripovijedački tekstovi očaravaju i spajaju različite zajednice koje teže humanizmu i žude za otvorenim društvom. Čudno je da Tadić i Đurđević ne spominju baladu: "Ne lomite mi bagrenje," jednu od najpoznatijih i najslušanijih Balaševićevih balada, osim u naslovu eseja. Naime, autori su posudili naslov balade kako bi dali naslov eseju, ali o samoj baladi se ne govori.

Usredotočit ću se na ovu kultnu baladu iz bogate zbirke Balaševićeve karijere. Prvo ću jasno objasniti o čemu se radi u baladi "Ne lomite mi bagrenje". Zatim ću analizirati osjećaj za pravednost koji je prikazan u pjesmi kroz objektiv djela Judith Butler: *Antigone's Claim: Kinship Between Life and Death* (Antigonin zahtjev: Srodstvo između života i smrti). Djelo Judith Butler pruža jasniju sliku Sofoklove *Antigone*. Na kraju ću ponovno razmotriti Hegelovu analizu Sofoklove Antigone kako bih utvrdio pojam pravednosti koji i Antigona i Balaševićeva balada dirljivo i tragično izražavaju.

''Ne lomite mi bagrenje' je molba, molba za pravdu. Molba je upućena časnom, cijenjenom sucu, ali načelo pravde za koje se balada zalaže leži izvan suda i zakona. Pripovjedač želi pravdu, ali pravdu koja ne ovisi o časnom sucu, pravdu koja je sucu čak i nerazumljiva. Važno je prepoznati ono što bi Mikhail Bakhtin (1984: 143) nazvao dvoglasnim diskursom pripovjedača. Pripovjedač opisuje suca kao časnog i istaknutog. Pripovjedač govori unutar sučevog diskursa, ugrađuje se u njega. U isto vrijeme, pripovjedačeve otrcane fraze su i uvreda za suca. Pripovjedačev stvarni položaj izravno se suprotstavlja sučevom. Premda pripovjedač balade laska sucu, njegov ulizički način je namjerno uvredljiv. Pripovjedač kaže da je zakon zakon i ja ga poštujem, ali očito ga ne poštuje.

Sudac ne shvaća pripovjedačevo razumijevanje pravde. Prirodna pravda, pravda koju zakon ne priznaje i ne poznaje, autentičnija je od samog zakona, koji je formulaički, mehanički i beživotan. Mana zakona je da je njegova vlast utemeljena na ništa više nego beskrajnim tautologijama: zakon je zakon, red je red, autoritet je autoritet, led je led, sova je sova, vuk je vuk. Pripovjedač ismijava te tautologije kroz baladu. Uvrijeđen je svjetskim poretkom koji sudac predstavlja i ponižen je nužnošću postojanja takvog poretka (Balktin 1984: 236)

Koji je to onda moralni osjećaj koji povezuje slušatelje različitih etničkih skupina u bivšoj Jugoslaviji s ogorčenim pripovjedačem balade? Kakvo je to razumijevanje onoga što je ispravno i pravedno a da je toliko uvjerljivo Balaševićevoj trans-etničkoj publici? Slušatelji prihvaćaju neopisivo shvaćanje pravde u baldi. Poštovanje prema sucu i državi je lažno, simulirano, za razliku od podrugljive pripovijesti podzemnog heroja u djelu Fjodora Dostojevskog *Zapisi iz podzemlja*.

S kojeg stanovišta onda prezirni pripovjedač vrijeđa časnog suca? Vladavina prirodne pravde je usmena i nepismena. “Pustite ih (bagrenje). Moraju mi čuvati jednu tajnu zlatnu kao dukati.” Ovdje je temelj pravde prikriven, a ne otkriven, ezoteričan, a ne egzoteričan. Zbog toga je prirodna pravda dublja od pisanog zakona. Usmena tradicija je čuvar te ideje o pravdi nasuprot pisanoj tradiciji suca. “Vlast je vlast, i ja to poštujem, tu su paragrafi pa zagrabi.”

Balada se završava prijetnjom kao i obećanjem. Prirodna pravda se ne brani zakonom, već onim što bi Franz Fanon nazvao mišićnom akcijom. “Okanite se njih (bagrenja), jer sve ću da vas polomim.” Završetak balade je čvrst i konačan, možda previše čvrst i previše konačan. Pripovjedač nas podsjeća na “Crnog Đorđa”, oca srpskog naroda, poznatog po tome što je vodio srpsko uskrsnuće protiv turskih snaga, nekoga tko nije mogao živjeti niti u jednoj državnoj strukturi bilo da je to Austro-Ugarsko carstvo, Tursko carstvo, ili čak srpska država u nastajanju. Miloš Obrenović se plašio “Crnog Đorđa” te ga je ubio i poslao njegovu glavu turskom sultanu.

Sada ću se osvrnuti na drugi dio ovog eseja, na analizu Antigone Judith Butler u odnosu na Kreonta u Sofoklovoj predstavi Antigona, i proširiti njezinu analizu na Balaševićevu baladu. Teoretska objašnjenja Judith Butler govore o anti-autoritarnosti balade i preziru prema polisu, redu i zakonu. Poput Antigone, pripovjedač prisvaja pretpolitičku suprotnost šupljim praksama ustaljene politike i države.

Dok se državni poredak temelji na načelu univerzalnosti, načelo univerzalnosti ne uspijeva zabilježiti nešto posebno i nešto bitno. To jest, ovo načelo univerzalnosti nije zaista univerzalno. Ironija zajednice je da zajednica nije podređena državi kao što država misli. Iako se čini da balada artikulira pred-kriminalni um, to se izuzima iz ovog opisa jer se važnost prirodne pravde nalazi izvan države, nedirnuta i nepriznata od strane suca. Antigona izražava koncept želje koju ni Kreont ni država ne mogu potisnuti niti uvidjeti onoliko koliko to može Balaševićeva balada.

Balada priznaje da sudac dobro poznaje ljude, priznaje da sudac ima važan posao i čak priznaje važnost imovinskih prava kao što su šljive u polju. Pripovjedač razumije da su i đavo i đakon podložni svemoći zakona, čak i kada zakon nije uvijek pravedan. Da, lopovluk je uvijek prisutan. Da, priroda neizbježno uništava poplavama i glađu.

Međutim, balada, poput Antigone, posjeduje sigurnije znanje o tome što je pravda i jasnije razumijevanje gdje se ona nalazi.

Za pripovjedača ove balade, pravda se ne nalazi u univerzalnoj volji zakona. Pravda se ne nalazi u nužnosti ljudske sudbine, kao što pretpostavlja časni sudac. Nećemo ju naći ni u krvnom srodstvu porodice izolirane od svih zala ovoga društva. Pripovjedač izbjegava dosadan zadatak donošenja i testiranja zakona, jer ono što je etično ne nalazi se u takvom intelektualnom radu. Umjesto toga, pravda u svojoj suštini se nalazi u posebnoj svijesti samosvjesnog pojedinca. “Pod njima sam je poljubio.” U tom trenutku, pojedinac je čisto samosvjestan kao pojedinac u odnosu na drugoga. Pojedinac je potpuno autentičan u tome što je samosvjesno biće. Ovaj romantični moralni osjećaj govori ne samo o žrtvama, već i o zlostavljačima, što je možda razlog zašto je tako duboko voljen na trans-etnički način u bivšoj Jugoslaviji.

Hegel se divi buntovnoj, ali više plemenitijoj figuri Antigone nasuprot kralju Kreontu koji donosi zakone. Antigona prkosi Kreontu. Sahranila je brata, znajući da će to dovesti do njezine žive smrti, do postanka ne-građanina države. Njezina je odluka imanentna; to je ona. Isto tako, slušatelji se dive pripovjedaču balade. On prkosi sucu. On će upotrijebiti silu da zaštiti svoje bagrenje, znajući da će to rezultirati njegovom kriminalizacijom. Njegova je odluka imanentna; to je on. Bez bagrenja, vjetrovi će oduvati pripovjedača balade. “Ne lomite mi bagrenje, bez njih će me vetrovi oduvati.”

Literatura

Bakhtin, Mikhail . 1984. *Problems of Dostoevsky’s Poetics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
Butler, Judith. 2000. *Antigone’s Claim: Kinship Between Life and Death*. New York: Columbia University Press.
Tadić, Vinko and Đurđević, 2017. “Don't break my locust trees: conceptions of history and politics in Đorđe Balašević's songs.” *Pannoniana: Časopis za humanističke znanosti* 1, no. 5: 79-98.
Hegel, G. W. F. 1967. *The Phenomenology of Mind*. Translated by J. B. Baillie. London: Harper and Row.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.